

**ChhandShastra of Ghazal on WhatsApp
(9)**

લગાગાગાં

(લેખ : ઉદય શાહ)

Website : www.udayshahghazal.com

છંદોના વિવરણમાં ઊપર ટપકું = મુખ્ય પદ્યભાર અને નીચે ટપકું = ગૌણ પદ્યભાર. છંદોના નિરૂપણ માટે ફક્ત મુખ્ય પદ્યભારને જ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે. સંયુક્ત ઉચ્ચારવાળા બે લઘુઅક્ષરોનો પ્રયોગ કોઈ પણ ગુરુઅક્ષરના સ્થાન પર કરી શકાય છે જ્યારે સ્પષ્ટ ઉચ્ચારવાળા બે લઘુઅક્ષરોનો પ્રયોગ મુખ્ય અને ગૌણ પદ્યભારવાળા ગુરુઅક્ષરના સ્થાન પર તથા છંદના અંતિમ ગુરુઅક્ષરના સ્થાન પર કરી શકાય નહીં. આ છૂટ એ રીતે લેવાની રહેશે કે જેથી સ્પષ્ટ ઉચ્ચારવાળા બેથી વધુ લઘુઅક્ષરો એકસાથે ન આવે.

ગણવિભાજનમાં લઘુ-ગુરુ માપના અક્ષરો પૂરા થાય ત્યાં ખાલી જગ્યાનો, ગણ પૂરા થાય ત્યાં અલ્પવિરામનો, પંક્તિ પૂરી થાય ત્યાં અર્ધવિરામનો અને શેર પૂરો થાય ત્યાં પૂર્ણવિરામનો પ્રયોગ કર્યો છે.

(૧૦)

લગાગાગાં લગાગાગાં લગાગાગાં લગાગાગાં

તર્ક-સંગત નામ : ૪લગાગાગાં

પ્રકાર : શુદ્ધ-અખંડિત

કુલ માત્રા : ૨૮

મુખ્ય પદ્યભારની માત્રા : ૬, ૧૩, ૨૦, ૨૭.

છંદ-રચના : લગાગાગાં સંધિનાં ચાર આવર્તનોના પ્રયોગથી આ છંદની રચના થાય છે.

ઉદાહરણ :-

ગઝલ રૂપે જીવનની દર્દબાની લઈને આવ્યો છું
બધા સમજી શકે એવી કહાની લઈને આવ્યો છું
નજરમાં ખારની ખટકી રહ્યો છું ખારની પેઠે
ગુનો બસ એ જ ફૂલોની જવાની લઈને આવ્યો છું
(ગઝલકાર : 'શૂન્ય' પાલનપુરી)

ગણવિભાજન :-

ગ ઝલ રૂ પે, જી વન ની દર, દ બા ની લઈ, ને આ વ્યો છું;
બ ધા સમ જી, શ કે એ વી, ક હા ની લઈ, ને આ વ્યો છું.
ન જર માં ખા, ર ની ખટ કી, ર હો છું ખા, ર ની પે છે;
ગુ નો બસ એ, જ ફૂ લો ની, જ વા ની લઈ, ને આ વ્યો છું.

લગાગાગાં લગાગાગાં લગાગાગાં લગાગાગાં

૧	તેરી દુનિયા મેં જીને સે તો બેહતર હૈ કિ મર જાયેં (હેમંતકુમાર)
૨	ડુલા કર ચલ દિયે ઇક દિન હંસી બન કર જો આયે થે (હેમંતકુમાર)
૩	સુહાની ચાંદની રાતેં હમેં સોને નહીં દેતી (મુકેશ)
૪	ભરી દુનિયા મેં આબિર દિલ કો સમજાને કહાં જાયેં (મુહમ્મદ રફી)
૫	ચમન મેં રહકે વીરાના મેરા દિલ હોતા જાતા હૈ (શમશાદ બેગમ)
૬	સજન રે ઝૂટ મત બોલો ખુદા કે પાસ જાના હૈ (મુકેશ)
૭	બહાએ ચાંદ ને આંસૂ ઝમાના ચાંદની સમજા (હેમંતકુમાર)
૮	નયી મંઝિલ નયી રાહેં નયા હૈ મેહરબાં અપના (હેમંતકુમાર અને લતા મંગેશ્કર)
૯	કભી હૈ ગમ કભી ખુશિયાં યહી તો ઝિન્દગાની હૈ (તલત મહમૂદ)
૧૦	કિસી સૂરત લગી દિલ કી બહલ જાયે તો અચ્છા હો (તલત મહમૂદ)
૧૧	મુહબ્બત મેં કશિશ હોગી તો ઇક દિન ઉનકો પા લેંગે (તલત મહમૂદ)
૧૨	મુહબ્બત હી ન જો સમજે વો ઝાલિમ ખ્યાર ક્યા જાને (તલત મહમૂદ)
૧૩	સુનાઉં કિસ કો અફસાના ન અપના હૈ ન બેગાના (તલત મહમૂદ)
૧૪	ખિલોના જાન કર તુમ તો મેરા દિલ તોડ જાતે હો (મુહમ્મદ રફી)
૧૫	મુહબ્બત ઝિંદા રહતી હૈ મુહબ્બત મર નહીં સકતી (મુહમ્મદ રફી)
૧૬	ખુદા ભી આસમાં સે જબ ઝમીં પર દેખતા હોગા (મુહમ્મદ રફી)
૧૭	ન ઝટકો ઝુલ્ફ સે પાની યે મોતી ફૂટ જાયેંગે (મુહમ્મદ રફી)
૧૮	મુઝે તેરી મુહબ્બત કા સહારા મિલ ગયા હોતા (મુહમ્મદ રફી અને લતા મંગેશ્કર)
૧૯	જિન્હેં હમ ભૂલના ચાહેં વો અકસર યાદ આતે હૈં (મુકેશ)
૨૦	ખયાલોં મેં કિસી કે ઇસ તરહ આયા નહીં કરતે (મુકેશ અને ગીતા દત્ત)
૨૧	મુહબ્બત કરનેવાલોં કા યહી અંજામ હોતા હૈ (શમશાદ બેગમ)
૨૨	જો હમને દાસતાં અપની સુનાઈ આપ ક્યૂં રોએ (લતા મંગેશ્કર)
૨૩	બહારોં ફૂલ બરસાઓ મેરા મેહબૂબ આયા હૈ (મુહમ્મદ રફી)
૨૪	અગર મુઝસે મુહબ્બત હૈ મુઝે સબ અપને ગમ દે દો (લતા મંગેશ્કર)

(૧૧)

લગાગાગાં લગાગાગાં લગાગા

તર્ક-સંગત નામ : ૩લગાગાગાં-ગા

પ્રકાર : શુદ્ધ-ખંડિત

કુલ માત્રા : ૧૯

મુખ્ય પદ્યભારની માત્રા : ૬, ૧૩.

છંદ-રચના : લગાગાગાં સંધિનાં ત્રણ આવર્તનોનો પ્રયોગ કરી છેલ્લા આવર્તનના છેલ્લા ગુરુઅક્ષરનો લોપ કરવાથી આ છંદની રચના થાય છે. આ છંદમાં મુખ્ય પદ્યભારવાળા ગુરુઅક્ષરનો લોપ થયો છે.

ઉદાહરણ :-

ન આવી હદ સિતમગરના દમનની
વટાવી હું ગયો સીમા સહનની
ધસી આવી હૃદય પર ઊર્મિઓ જ્યાં
'ગની' મેં ઓથ લઈ લીધી કવનની
(ગઝલકાર : 'ગની' દહીંવાળા)

ગણવિભાજન :-

ન આ વી હદ, સિ તમ ગર ના, દ મન ની;
વ ટા વી હું, ગ યો સી મા, સ હન ની.
ધ સી આ વી, હ દય પર ઊર, મિ ઓ જ્યાં;
ગ ની મેં ઓ, થ લઈ લી ધી, ક વન ની.

લગાગાગાં લગાગાગાં લગાગા

૧	કહીં ઐસા ન હો દામન જલા લો (જગજીત સિંઘ)
૨	ઉધર સે તુમ ચલે ઔર હમ ઇધર સે (મુહમ્મદ રફી અને લતા મંગેશ્કર)
૩	સબક જિસકો વફા કા યાદ હોગા (પંકજ ઉધાસ)
૪	તેરે બારે મેં જબ સોચા નહીં થા (જગજીત સિંઘ)

Uday Shah

(Singer – Music Composer – Poet)

Dadatattu (Sai) Street

Navsari – 396445

Gujarat – India

Phone : (R) +912637255511 (M) +919428882632

Website : www.udayshahghazal.com